

ВЕРЕТЕЛЬНА Л.М., асп.
Наук. кер. Мартякова О.В., д.е.н., проф.
Донецький національний технічний університет,
м. Донецьк

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОБОТИ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Актуальність. Україна володіє значними запасами вугілля та має розвинуту інфраструктуру вугільної промисловості. Враховуючи обмеженість інших вітчизняних джерел органічного палива, вугілля є головним енергоносієм в Україні, гарантом її енергетичної безпеки, економічної та політичної незалежності. Водночас вугільна галузь характеризується збитковістю більшості державних шахт: великий знос основних фондів, недостатній рівень капітальних інвестицій, складні гірничо-геологічні умови, в яких здійснюється процес видобутку та інші. Дохід від реалізації вугільної продукції не дозволяє відшкодувати рівень витрат, який склався на вугледобувних підприємствах. Держава формує політику ціноутворення вугільної продукції, і її розподіл тільки з метою підтримки державних шахт. Такі неринкові заходи, в остаточному підсумку, тільки посилюють кризовий стан вугільної галузі. Стратегічна політика держави щодо реформування вугільної промисловості передбачає, приватизацію, оренду чи концесію шахт, що забезпечує залучення приватного капіталу. Процес приватизації державних підприємств формує нові, більш високі вимоги до їхньої роботи і фінансовому стану. Очікування інвесторів зводяться до суттєвого підвищення рівня видобутку і оптимізації витрат виробництва, що в кінцевому підсумку максимізує прибуток підприємства. У таких умовах зростає значення наукових робіт у галузі дослідження ефективності роботи підприємств вугільної промисловості, особливо в частині таких показників, як обсяг та собівартість видобутку вугілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження складають роботи вітчизняних і зарубіжних вчених в області вирішення проблем вугледобувних підприємств, таких як: О.І. Амоша, Б.А. Білецький, Є.М. Братков, Б.А. Грядущий, Є.А. Козловський, В.А. Кучер, Ю.В. Макогон, Л.Г. Мельник, Г.Г. Півняк, Л.М. Міркуй, Л.Л. Стариченко, А.І. Чиликин, Д.Ю. Череватский, І.А. Франчук, Ю.П. Ященко та ін.

Мета дослідження. Проаналізувати виробничо-економічні показники вугледобувних підприємств державного і недержавного (приватного) сектора за період з 2007-2012 роки, причини збитковості державних шахт та розглянути можливі шляхи зменшення собівартості вугільної продукції.

Викладення основного матеріалу. Вугільна промисловість України складається з недержавного (приватного) і державного сектора. За період з 2007-2012 роки у недержавному секторі спостерігається позитивна динаміка видобутку вугілля. Так, у 2012 р. видобуток склав 61,1 млн т, це на 27,8 млн

т, або 83,5% більш, ніж у 2007 р. Також недержавний сектор розширився з 30 до 49 вугледобувних підприємств без урахування дрібних (25% від загальної кількості). Проте державний сектор демонструє значне зниження видобутку вугілля. Так, за підсумками 2012 р. видобуток вугілля знизився на 17,5 млн т, або на 58,7% в порівнянні з 2007 р. і становив 24,9 млн т. Відповідно й кількість вугледобувних підприємств також скоротилася. Якщо у 2007 р. налічувалось 128 діючих шахт, то у 2012 р. - лише 99 (див. рисунок) [1].

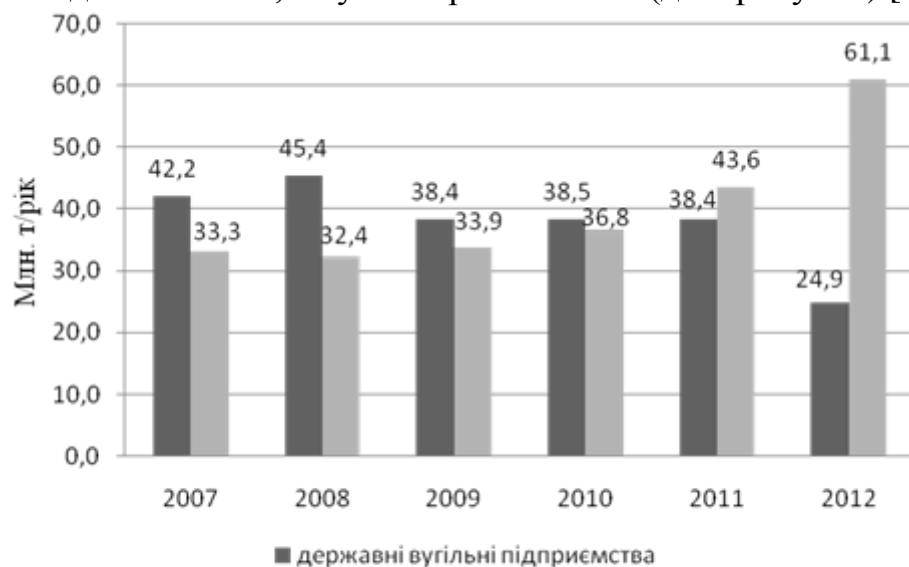

Рис. 1. Динаміка видобутку вугілля державними та приватними вугледобувними підприємствами України

Встановлено, що діяльність приватних підприємств вуглевидобувного сектора України характеризує позитивна динаміка видобутку вугілля, що доводить їх переваги над підприємствами державного сектору. У свою чергу державний сектор вугільної промисловості, скорочується внаслідок приватизації, передачі в оренду або концесію найбільш перспективних шахт із сприятливими природними умовами. Переважна частина в державному секторі вугледобувної промисловості України - це шахти невеликої виробничої потужності зі складними гірничо-геологічними умовами, що вимагають значного систематичного державного субсидування для покриття поточних збитків та підтримки виробничих потужностей [2]. Внаслідок цього вугільна продукція має вкрай високу собівартість, що призводить практично до абсолютної неконкурентоспроможності вітчизняних вугледобувних підприємств як на світовому, так і на внутрішньому ринку.

Важливим моментом для виходу із кризового стану є цінова політика для державних шахт. Існуючий низький рівень цін не забезпечує покриття навіть поточних витрат на виробництво, подальший розвиток шахт, штучно поглиблює їх збитковість, створює хибне уявлення про неконкурентоспроможність вугледобувних підприємств. Важливою для створення конкурентного середовища є лібералізація національного вугільного ринку. Тому, що зараз переважна частина продукції державних вугледобувних підприємств реалізується через так званий оптовий ринок вугілля (ДП «Вугілля України»), у якому виробники і споживачі позбавлені

безпосередніх контактів і, отже, свободи вибору партнерів, можливості договірного визначення умов постачання вугільної продукції та її ціни – все це централізовано [3]. Тобто, позитивного економічного ефекту можна добитися не лише знизивши витрати на виробництво, а й за рахунок підвищення цін на вугілля до рівня ринкових.

Висновки. Таким чином встановлено, що приватний вуглевидобувний сектор України демонструє позитивну і бездотаційну роботу і в переважній більшості випадків переконливо доводить свої переваги. Підприємства підпорядковані Мінвуглепрому України є збитковими, які не можуть існувати без державної фінансової підтримки виробничих потужностей та покриття поточних збитків.

Отже, державна політика має бути спрямована на залучення приватного капіталу для технічного переоснащення державних вугледобувних підприємств, їх реконструкції, нового будівництва, а також на перебудову організаційно-економічних відносин з орієнтацією на створення конкурентного ринкового середовища. Усе це сприятиме значному зниженню собівартості вугільної продукції. Об'єднавши зусилля, ресурси держави і приватних інвесторів, вітчизняна вугільна промисловість вийде на шлях сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. ДП «Галузевий інформаційно-розрахунковий центр» Основні показники роботи вугільної промисловості України за січень-грудень 2012 року. – Макіївка, 2012. - 164 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткового покриття витрат вугледобувних підприємств, що включаються до собівартості готової товарної вугільної продукції» № 153 від 23.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-porjadku-vikoristannja-koshtiv-peredbach-doc47939.html>.
3. Амоша О.І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп. / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 44 с.